

РОЗУМІННЯ РОСІЙСЬКИХ ДЕЗІНФОРМАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ ВСЕРЕДИНИ ТА ЗА МЕЖАМИ КРАЇНИ

Юлія Рустамівна КУЗЬМЕНКО,

студентка 2-го курсу ОС “Магістр”
Навчально-наукового інституту
міжнародних відносин Київського національного
університету імені Тараса Шевченка
<https://orcid.org/0000-0001-9057-6940>

UNDERSTANDING RUSSIAN DISINFORMATION STRATEGIES INSIDE AND OUTSIDE THE COUNTRY

This paper examines Russia’s disinformation strategies aimed at domestic and foreign audiences to justify its war against Ukraine. It outlines the Kremlin’s use of state-sponsored propaganda distributed via official media, social networks, and proxies to manipulate public opinion and divide Russia’s adversaries. Key tactics include spreading false narratives around protecting Russian speakers abroad, conspiracy theories about Russophobic enemies, historical revisionism, and distorting current events regarding alleged war crimes. The analysis details how this coordinated disinformation network sustains an illusion of legitimacy and weakens unity around supporting Ukraine. It argues identifying standardized sources and tactics can help effectively counter this multifaceted threat to political stability and democratic processes.

Під час повномасштабної війни, що веде Росія проти України, спостерігається безпрецедентне зростання ролі інформаційних впливів на суспільні настрої, прийняття політичних рішень, які у свою чергу впливають на події на фронті.

Російська дезінформація глибоко вкорінена в державній пропаганді, яка за роки правління Путіна перетворилася на добре відлагоджений механізм маніпулювання масовою свідомістю. Російські державні ЗМІ фактично стали рупором Кремля, поширюючи викривлену інформацію та просуваючи потрібні владі нарративи. Це дозволяє ефективно контролювати інформаційний простір, придушувати будь-які альтернативні точки зору та утримувати суспільство в ілюзорному світі пропаганди. Поширення зловмисної неправдивої та викривленої інформації є ключовим аспектом військової стратегії Росії. Масштабне використання дезінформаційних кампаній всередині Росії дозволяє Кремлю маніпулювати суспільною думкою та підтримувати авторитарний політичний режим, а зовнішньополітична складова російської дезінформації націлена на розкол та послаблення країн Заходу, підрив довіри до демократичних інституцій, поширення розбрату та насадження кремлівських нарративів. Обидва напрямки безпосередньо впливають на події в Україні – формування альтернативної картини світу серед росіян створює передумови до легімізації воєнних дій суспільством, а вплив на іноземні аудиторії вносить розбрат та загрожує послаблення підтримки України.

Відтак, метою даної роботи є систематизація російських стратегій дезінформації, спрямованих на внутрішню та зовнішню аудиторії. Таке дослід-

дження є необхідним для подальшого напрацювання рекомендацій щодо ефективної протидії інформаційним загрозам, які є особливо руйнівними в контексті повномасштабної війни Росії проти України.

Російська дезінформація є широкомасштабним прикладом систематичного виробництва неправдивої інформації, створення політичних міфів і фальсифікації історії для виправдання політичних рішень, прийнятих як всередині Росії, так і на геополітичній арені. Сьогодні можна стверджувати про існування цілої індустрії, яка включає як державні установи, так і приватні групи людей чи організацій [1]. Російська пропагандистська машина – це багатогранна і багатофункціональна мережа, яка об'єднує різні канали комунікації та впливу. Кремль виступає його центром, який керує безліччю розгалужень: російськими ЗМІ, що працюють за кордоном (RT, Sputnik); російськими телеканалами, спонсорованими Росією проксі-медіа в інших країнах; фейковими організаціями громадянського суспільства, які просувають російські інтереси; російськими спецслужбам, що діють у західних країнах через дипломатів, членів міжнародних організацій, журналістів; іноземних підкуплених Росією політиків.

Крім того, одним із найменш очевидних, але сильних чинників впливу російської дезінформації та пропаганди є Російська православна церква, яка має свободу змінювати російські цінності, брехати та маніпулювати свідомістю за межами Росії, тісно співпрацюючи з усіма російськомовними діаспорами, включаючи російських членів різних громад.

Державні медіа використовують найрізноманітніші способи поширення дезінформації: державне телебачення, комерційні мовники, газети, онлайн-медіа, соціальні мережі, офіційні сайти адміністративних та державних установ, офіційні акаунти губернаторів, політиків, дипломатів, відомих людей [2]. На національному державному телебаченні є кілька дуже важливих політичних шоу в прайм-тайм, які служать одній меті: поширювати дезінформацію серед російських громадян для підтримки основного ідеологічного напрямку державної пропаганди. Найпопулярнішим каналом є “Росія 1” з такими шоу, як “Дуель” (Володимир Соловйов), “60 хвилин” (Ольга Скабєєва), “Вечір з Володимиром Соловйовим” (Володимир Соловйов), шоу “Час покаже” (Артем Шейнін) [3]. У таких шоу автори та ведучі ведуть відверту ідеологічну пропаганду без будь-яких доказів і з великим використанням простих або вульгарних висловлювань, які легко споживаються росіянами. Наприклад, у шоу неодноразово закликали нормалізувати вбивства представників ЛГБТК+ спільноти, заохочували використання ядерної зброї проти країн ЄС та США, вбивства українських дітей та знищення України загалом тощо.

Контент соціальних мереж і газет частіше використовуються, навіть іноземними ЗМІ, як джерела для написання новин, чим сприяє поширенню російської дезінформації. Наприклад, ідея мирного возз'єднання Криму та Росії в 2014 році часто подавалася в міжнародних ЗМІ завдяки російським інформаційним агентствам за кордоном. У 2022 році міжнародні ЗМІ деякий час спекулювали про український нацизм, ідею, яку принесли російські агентства [4].

Серед найбільш поширених дезінформаційних стратегій Росії можна виокремити:

1. Виправдання воєнних дій та агресії шляхом створення хибних приводів для вторгнення, таких як брехня про “захист російськомовного населення” чи “загрозу геноциду”. Це робиться для того, щоб представити військові акції Кремля як вимушені та виправдані.

2. Спотворення подій: кампанії з дезінформації спотворюють або маніпулюють подіями, щоб відвести провину або створити альтернативні наративи, які звільняють Росію від відповідальності. Звинувачення у воєнних злочинах Росія перенаправляє у сторону України, країн ЄС чи США, наполегливо доводячи свою невинність, намагаючись переконати у своїй “рятівній” ролі.

3. Поширення теорій змови про “оточення Росії ворогами”, нібито НАТО планує напад чи Захід мстить за велич Російської імперії. Ці наративи культивують образ зовнішнього ворога та консолідують російське суспільство на підтримку агресивної зовнішньої політики. Росія поширює дезінформацію, стверджуючи, що бажання України приєднатися до НАТО є загрозою безпеці Росії. Такі наративи мають на меті підірвати право України визначати власну зовнішню політику та виправдати агресивні дії Росії.

4. Звинувачення України та Заходу в “русофобії”, заяви про дискримінацію російськомовних. Використовується як привід для “захисту співвітчизників” в інших країнах шляхом втручання чи підривної діяльності.

5. Перекручування історичних фактів та подій на користь Росії, наприклад заперечення або применшення злочинів сталінського режиму, реабілітація сталінізму взагалі. А також ревізія подій Другої світової на користь Радянського Союзу з метою піднесення перемоги як заслуги саме Росії.

Російська дезінформація є серйозним викликом політичній стабільності та демократичним процесам як усередині країни, так і на міжнародному рівні. Спираючись на спонсоровану державою пропаганду, вона використовує офіційні канали та поширену недовіру до надійних джерел серед російського населення. Однак ця опора на стандартизовану тактику та спільні джерела дозволяє певною мірою виявити та ідентифікувати. За межами своїх кордонів Росія використовує багатогранний підхід до поширення дезінформації, використовуючи спонсоровані державою засоби масової інформації, платформи соціальних мереж, онлайн-спільноти, стратегічні витoki інформації, посередників і куплений рекламний простір для поширення своїх неправдивих наративів. Щоб ефективно протистояти цим зусиллям з дезінформації, важливо розробити комплексні стратегії, спрямовані на комплексну мережу джерел і методів, які використовують російські суб'єкти.

Список використаних джерел:

1. Taming the Hydra: How to Resist Kremlin's Information Aggression. URL: https://www.civicsynergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Taming-the-Hydra_How-to-Resist-Kremlin-s-Information-Aggression.pdf (дата звернення 26.11.2023)

2. Disinformation fight goes beyond Ukraine and its allies. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.chathamhouse.org/2022/06/disinformation-fight-goes-beyond-ukraine-and-its-allies> (дата звернення 26.11.2023)

3. Iashchenko I. Understanding Russian disinformation strategies inside and outside the country. URL: <https://aspensiaonline.it/understanding-russian-disinformation-strategies-inside-and-outside-the-country/> (дата звернення 26.11.2023)

4. Yablokov, I. Russian disinformation finds fertile ground in the West. *Nat Hum Behav* 6, 766-767 (2022). <https://doi.org/10.1038/s41562-022-01399-3> (дата звернення 26.11.2023)